

A gazdaságinformatika szerepe a funkcionális élelmiszerek és a herbáriumok felhasználásában, valamint a mikroregionális terek fejlesztésében

Kmeth Sándor

kmeth@freemail.hu

ÖSSZEFOGLALÁS

E tanulmány törekszik feltárni a gazdaságinformatika egyik lehetséges irányát, különös tekintettel egy olyan információs felszín kifejlesztésére, amely biztosítja a gazdasági és a piaci szereplők igényének, valamint a felhasználói oldal szükségleteinek összehangolását. A tanulmány a megszokottól eltérő szempontból közelíti a gazdaság feladatát, a profit fogalmát és ehhez kapcsolódóan az informatika szerepét. Összehasonlítja az ember hagyományos világképének és a jelenkori modern világképnek az alapállását, különös tekintettel a gazdaságra, a gyógyászatra és a táplálkozásra. Vizsgálja a gazdaságinformatika lehetőségeit a funkcionális élelmiszerek, és az egészség helyreállításának, megőrzésének összefüggésében. A mikroregionális terek fejlesztésével kapcsolatban értékeli a herbáriumokkal kapcsolódó gazdaságinformatika lehetséges szerepét a társadalmi kohézió, a közösségépítés, az oktatás és a gazdaságfejlesztés szempontjából.

Kulcsszavak: gazdaságinformatika, piaci igény, profit fogalma, herbárium, hagyományos világkép, gyógyítás, egészségmegőrzés, funkcionális élelmiszer, mikroregionális terek fejlesztése, társadalmi kohézió, gazdaságfejlesztés

SUMMARY

This study aims to define the concept and significance of herbarium in space and time. It compares the basic ideas of traditional and modern paradigms paying special attention to medicine and nutrition. It examines the notion and role of functional foods in the light of paradigm changes, health preservation, and healing. Concerning the improvement of microregional areas, it evaluates the possible role of herbaria in creating social cohesion, community building, education, and economy improvement.

Keywords: herbarium, traditional paradigm, medicine/healing, health preservation, functional food, the improvement of microregional areas, social cohesion, economy improvement

BEVEZETÉS

A természetes térkörnyezetek, így az ember térkörnyezete is, eredendően egy külső és belső szabályzók által kiegyensúlyozott rendszer. A rendszer fennmaradását az egyensúly folyamatos dinamikus jelenléte garantálja. Ezen egyensúly alapját pedig a szabad és egészséges információáramlás, információgyűjtés és információ feldolgozás képi. Ezeket az egymástól eltérő, de egyensúlyi, egészséges társadalmi rendszereiben az alapelvek biztosították, illetve ezen alapelvekből fakadó szabályzók és szabályrendszerek, más szóval az értékrend. Az egészséges értékrendre, mint alapra épülő társadalom és a társadalmat létrehozó egyén érdeke, így értékrendje is szükségszerűen egyezik. Az egészséges értékrendű egyének erős szerkezetű „ön szabályozó”, egyensúlyi társadalmat alkotnak, ami az egyén és a társadalom szempontjából is elsődlegesen elvi kérdés. Az erős, kiegyensúlyozottságra és fennmaradásra törekvő társadalom irányítóinak feladata, az egyén helyes alapelvekkel és értékrenddel való ellátása és az elvek fenntartása.

Az információáramlás, gyűjtés, értelmezés torzulása az ember és környezetének rendszerében szükségszerűen a fennálló törekvő egyensúly felbomlásához vezet. Következésképpen hibás szabályrendszerek és szabályzók jelennek meg, melyek beteg egyéni és társadalmi értékrendet, leépülő társadalmat eredményeznek. Mindez az alapelvek téves értelmezéséből, vagy az alapelvek hiányából, esetleg helytelen alapelvekből fakadhat.

A jelenlegi társadalmi világtrend irányító alapelve a profitorientáltság, melynek értelmében minden em-

beri és egyéni értékrend áthágható a profit megszerzése, növelése érdekében. Ebben az elvi környezetben az ember is csak mennyiségi szempont, szükséges gondokozóként van csak jelen, amelynek előállítás, fenntartása, valamint felszámolása is profitcsökkentő, tehát zavaró tényező.

Az emberarcú világkép értékrendje szempontjából a profitorientáltság alapelve ezért egyén és társadalom-erodáló hatású.

Ebből következik, hogy a profit és annak öncélú növelése az egészséges alapelvekkel rendelkező, a harmóniára törekvő egyén és társadalom szempontjából értéktelen, helytelen alapelv.

Az emberi élet minőségét és a megtermelt profit mennyiségét egy ideális, egyensúlyi állapothoz érdemes arányítani. Bármelyik felerősödik, az a másik gyengüléséhez vezet.

A gazdaság, ami társadalom egyik fenntartója, egészséges, ideális állapotában nem vakon haszonelvű, hanem jól szervezett, az emberhez, környezetéhez harmonikusan illeszkedik és hasznossága nem a nyereség elvtelen fokozásában, hanem a társadalmi és környezeti egyensúly fenntartásában mutatkozik meg. Biztosítja az emberként létezéshez és az emberi egészséghez szükséges 'élettani alapjogok' megélésének lehetőségét.

MIKROREGIONÁLIS TEREK – FUNKCIONÁLIS ÉLELMISZEREK

A jelen kor egyik legnagyobb megoldandó kérdése közé tartozik az élelmezés, a gazdasági stabilitás, a jó egészségi állapot megteremtése és a társadalmak egy-

ben tartása. Ez utóbbi különösen fontos, mert napjainkban sajnálatos folyamatként a társadalom erodálódását, a társadalmi kohézió gyengülését tapasztalhatjuk. Ezek pedig a valóságos fejlesztési folyamatokat, de sokszor a fenntartást is akadályozzák, a gazdasági tér bővülését pedig gyengítik. Egyre sürgetőbb tehát a gyakorlatban is megvalósítható új megoldásokat adni, hiszen ma már nyilvánvaló, hogy csak a profit növelését figyelembe vevő megoldások jellemzően, a társadalom nélkülözhetetlen összetartását, a piaci pozíciókat, az innovációs folyamatokat, a természeti, környezeti harmóniát gyengítik (Sinóros-Szabó, 2014). A vázolt problémakör sikeres megoldáshoz azt a kérdést kell megválaszolni, hogy miért és hogyan jutott a társadalom az egyensúlyi állapotából abba a kibillent helyzetbe, hogy a profit fontosabbá vált, mint az emberi és a környezeti tényező. A válasz a gazdaság jelenlegi szerkezetének kialakulásában keresendő. A termelői oldal felé a régebbi időkben azt, hogy mit és mennyit termeljen azt vagy közvetlenül a fogyasztó közölte a termelővel, vagy a közvetítő és elosztó szereppel bíró kereskedői oldal közvetítette a termelő felé a fogyasztói oldal igénye szerint. Így a fogyasztó a kereskedőn keresztül kommunikált és határozta meg a piaci igényét a termelő felé. Idővel ez a természetszerűen működő rendszer megváltozott, mert megszűntek azok a fogyasztók érdekeit védő, a profit elburjánzását gátló szabályzók, amelyek a kereskedelmi oldal profitorientált törekvéseinek korlátok tartására voltak hivatottak. Ezzel párhuzamosan pedig azok a szabályzók is megszűntek melyek az emberi lét egyensúlyos megéléséhez szükséges alapjogokat biztosították. E folyamat eredményeként napjainkra a kereskedelmi szféra határozza meg, hogy a termelői oldal mit és mennyiért termeljen és a fogyasztóknak mit és mennyiért szükséges megvenniük, hogy az hatalmas extraprofitot realizálhasson. Ez a szemlélet manapság az élet minden területen megtalálható, a hadiipartól a gyógyszeriparig, az élelmiszeripartól az egészségügyig, a mezőgazdaságtól az oktatásig, és így tovább. Mivel a kereskedelmi oldal – szabályozás nélkül – gátlástalanná válik, hiszen csak a haszonszerzés elégtí ki, ezért hajlamanál fogva igyekszik privilégizált helyzetét fokozni és törekszik azt fenntartani. Az irányítás megszerzésén keresztül biztosítja az ehhez szükséges hatalmat. A kereskedelem világképében nincs helye az emberi értékeknek, a normális emberi szükségleteknek, az egészségnek, a lelki fejlődésnek, a hosszú, boldog életnek. A kereskedelem mozgatórugóit ilyen formában rideg, önző és kapzsi célok működtetik, egy szóba sűrítve az emberi ostobaság. Ezért kell értelmet és emberi célokat adni a kereskedelmi szférának szabályzók segítségével, hogy hasznos szereplője lehessen a társadalomnak, és ne gondolja, hogy a társadalom felett áll.

A megoldást kereső vezetői gondolkodásmód ez eddig jellemzően nagy társadalmakban, nagy terekben gondolkodva próbált megoldást találni a termelői, a kereskedelmi és a fogyasztói oldal kiegyensúlyozott együttműködésére.

Az új megoldások lehetőségét keresve a kutatók és fejlesztők figyelme azonban a mikroregionális terekre és azok társadalmára irányult. E térkörnyezeteket, mint alapegységeket tervezik fejlődővé változtatni. E jelentős változtatások feltétlenül igénylik a fejlesztés rendszer-

szerű társadalmi-, természeti-, gazdasági és humán környezetekben való értelmezését és a fejlesztési irányok és megoldások meghatározását (Sinóros-Szabó, 2014). A mikroregionális terek egyensúlyos működtetése sem képzelhető el az akadálytalan, torzításmentes információ-áramlás nélkül. Ehhez a mikroregionális társadalom termelői, kereskedelmi és fogyasztói szereplőinek gazdasági és gazdálkodási szempontból is tudniuk kell egymás igényeiről, lehetőségeiről.

A jelen kor emberének nem újdonság az informatika robbanásszerű és megállíthatatlan fejlődése. Ennek a fejlődésnek egyik igen hatékony hozadéka lehet, az élelmiszer termelői ágazat, a fogyasztói, illetve felhasználói oldal és az őket összekötő kereskedelmi szereplők igényeinek dinamikus összehangolhatósága. A gazdaság informatika, olyan nyitott információs felszíneket képezhet a társadalom tagjai számára, ami többek között garantálja a működő társadalmi rendszer önszabályozását, és a szereplők harmonikus együttműködését. Ezeken az információs felszíneken nem csak a keresleti és a kínálati oldal összehangolására adódhat lehetőség, hanem olyan információk szabad áramoltatására is, amelyek a társadalmat alkotó egyén számára biztosíthatják az egészségesebb életvitelt, többek között a táplálkozás, egészség helyreállítás és egészségmegőrzés szempontjából.

Az egyén része az ökoszisztémának, tehát szükség-szerűen táplálkozni kényszerül, ami nem csak gazdasági és kereskedelmi szempontból, hanem az egészségügy szempontjából is feladat elé állítja az egyént és a társadalmat egyaránt. A táplálkozásán keresztül lehetőség adódik, hogy befolyásolhassuk az egyén egészségi állapotát. A hagyomány világképében a gyógyászat szemszögéből tekintve a táplálék eredendően gyógyszer, vagyis az étkezés elsődlegesen az ember egészségének, harmóniájának létrehozására és fenntartására való. Ez a lehetőség nem szűnt meg a letűnt korok során, csak a szemléletmód változott, ami az ebből fakadó és ehhez kötődő ismeretek háttérbe szorulását eredményezte. A táplálék és a táplálkozás tekintetében is jelentős szemléletmód váltáson ment keresztül az emberiség. A tradíció világképében az, hogy egy ember mit, hogyan és miért fogyaszt el táplálék gyanánt, lényegesen eltér a mai megközelítéstől. Ezt bizonyítja, hogy a buddhista, a taoista és a hindu világképben, melyekben a hagyományos gyógyászati világkép jelentős részben megmaradt, a táplálkozás és minden, ami ezzel összefügg, gyógyászati módszerként kerül alkalmazásra. E gyógyászati rendszerek azt is állítják, hogy az egyensúlytól eltérő „beteg” állapotok túlnyomó részben a helytelen táplálkozásnak köszönhetően alakulnak ki és a táplálkozás helyes megválasztásával a beteg, kibillent állapotok megelőzhetőek (Vasant, 1991). A táplálékok funkcióját ezzel egyértelműen a helyére teszik a világképükön belül, vagyis azt tekintik élelmiszernek, amellyel a táplálkozás eredményeként az egyensúlyi állapotot helyreállíthatják, illetve fenntartathatják.

A táplálék és a táplálkozás tekintetében jelentős szemléletmód váltáson ment keresztül az emberiség. A modern szemléletmód már nem egységes szemlélettel közelíti az élelmiszer fogalmát. A táplálékokat alkotórészek szempontjából értékeli, ahogy az embert is. Egy tápláléknak az értékét az határozza meg, hogy mennyi

benne a fehérje, a szénhidrát, a zsír, az ásványi só, a vitamin, a folyadék és szilárd összetevő, illetve a mérgeanyag tartalom. A működő emberi testet is ennek megfelelően jellemzi és egy egészségesnek standardizált átlaghoz viszonyítja. Az ettől eltérő értékeket betegségként kezeli és a túlzásba került, vagy lecsökkent faktorokat igyekszik kiegyensúlyozni, amihez a táplálkozástudományt és az élelmiszeripart hívja segítségül. Az emberiség része az élővilágnak, ezért létének fenntartásához táplálkoznia kell. Az elfogyasztott táplálék mennyisége és minősége közvetlen hatással van egészségi állapotára.

A rendelkezésre álló élelmiszerek mennyisége, összetétele és az adott társadalom táplálkozási szokásai alapvetően meghatározzák az ott élők fizikai erőnlétét és mentális állapotát (Nagy et al., 2008). Ezzel párhuzamosan a „nyugati medicina” is egyre inkább elfogadottnak tekinti, hogy sok betegség a helytelen táplálkozásnak tudható be. Ennek köszönhetően jelenik meg napjainkban a funkcionális élelmiszerek fogalma. E fogalom 1984 óta létezik. Ekkor dolgozták ki Japánban az ilyen típusú termékek előállításának koncepcióját. Az volt az alap motiváció, hogy az életszínvonal növekedésével egyre több időszerű, tagja lett a társadalomnak. Kondíciójukat, egészségi állapotukat kívánták ilyen típusú termékek rendelkezésre bocsátásával javítani. 1991-ben a Japánban született definícióhoz az EU illetékesei még hozzá tették, hogy olyan élelmiszerek, amelyek jobb egészségi állapotot, vagy kedvezőbb közérzetet biztosítanak és/vagy csökkentik a betegség kialakulásának a kockázatát. Ma, amikor az emberi élet értelmének alapvető kérdései újra felmerülnek, és a tradícióban rejlő gyökerek után kutat az ember társadalmi szinteket is érintően, szinte magától értetődő természetességgel jelenik meg, csak a mai kor stílusában a funkcionális élelmiszer fogalma és feladata. Egy hazai felmérés szerint a lakosság alig egynegyede tudja csak, hogy valójában mik azok a funkcionális élelmiszerek. Lényegüket legjobban kifejező válasz erre a költői kérdésre az, hogy olyan élelmiszerek, amelyek nemcsak egyszerűen tápanyagok, hanem egészségvédő, és/vagy betegség megelőző hatással is rendelkeznek (Hodossi, 2013). Az élelmiszerek előállítása tekintetében lényeges, hogy tisztázásra kerüljön a funkcionalitás szempontjából, hogy mit és miért tekinthetünk élelmiszernek. Erre adnak választ a herbáriumok.

A mikrokozmoszban megnyilvánuló ember egyéni lehetőségei az ismeretei fejlesztésén keresztül tárulkoznak fel, és ez előnyösen befolyásolja megélhetését is. A herbáriumok ebből a szempontból nyernek újra létjogosultságot a mikrokozmoszban, mint lehetséges alapok a társadalomfejlesztésben, a gyógyászatban és a gazdaságformálásban.

A társadalmak az egyéneken keresztül épülnek fel, ezért kell a kutatások és fejlesztések célkeresztjébe az egyént állítani és ezek eredményeit felhasználva és az egyénre adaptálva olyan lehetőség birtokába juttatni őt, amely segítségével hasznos építőköve lehet a mikro- és a makrotársadalomnak. Ideális esetben a herbáriumok segítségével olyan környezeti és gazdasági potenciált lehet elérni, ami választ adhat a jelenkor égető egészségügyi, táplálkozási és gazdasági kérdéseire. A mikroregionális terek fejlesztésének eredményeként

újra megjelenhet az ideális környezettel harmonikus egységben élő és gondolkodó világgépű ember. Manapság az egységes szemlélettel bíró orvostudomány, gyógyszerészet és botanika egymásra támaszkodó hármasa eltűnőben van, és ezzel feledésbe merülnek az ezeket hordozó herbáriumok is, pótolhatatlan irtó hagyva maguk után. Az embert egységben szemlélő világgéptől egyre távolodó, gyógyszerpiacot támogató akadémiai orvoslás a társadalom bizalmát elveszteni látszik. A herbáriumokat még két jelentéstartalom és szerep szempontjából érdemes megvizsgálni. Az első, ami szabad fordításban gyógynövény tárnak, tárolónak értelmezhető, valójában a gyógyszertárak elődjének tekinthető. Megtalálhatóak voltak a háztartásokban, sokszor az almáriumok részeként, ahol a család, vagy közösség mindazokat a hatással bíró szárított növényeket, növényi részeket, röviden drogokat, és az azokból készített gyógyhatású szereket tartotta, amelyek az egészség helyreállításának mindenkorhi biztosítékául szolgáltak. Emellett a herbáriumok megtalálhatóak voltak a gyógyítók, füves emberek, orvosok, és gyógyító központok gyógyszertáraként, melyek sokszor komoly értéket, sokszor kereskedelmi alapot képviseltek. Harmadik jelentésként herbáriumnak volt tekinthető maga az a terület, ahol a gyógynövényeket, termesztették, illetve ahol azok gyűjtésre kerültek. Ezek a „kertek” a háztartásokban a konyhakertek részeként is jelen voltak, de nem elhanyagolhatóak azok a nagyméretű gyógynövénykertek, melyeket sokszor városok, illetve azok gyógyító intézményei és gyógyászati iskolák tartottak fenn (Kmeth, 2013, 2014).

MIKROREGIONÁLIS TEREK – HERBÁRIUMOK

A herbáriumok aktuális innovációs potenciált hordoznak, amely több sikot egybefogóan kihat az egészségügyre a gazdaság és az oktatás területeire. Hagyományos értékeket képvisel és nem zárja ki a modern kutatások lehetőségét, sőt kútfőt jelent a szintetizáló szándékú törekvések számára a tudomány különböző területeit érintve. Átfogó, egységes világgép újraalkotását generálja és szellemi háttérrel képes nyújtani a mikroregionális terek gazdasági és egészségügyi stabilizálásához, az elmaradott térségek fejlesztéséhez. A funkcionális élelmiszer fogalmának a herbáriumok rendszerező elve szerinti értelmezésével, újrafogalmazásával a táplálkozástudomány szinte határtalan kutatási lehetőségekhez juthat. A mikroregionális élettereknek a herbáriumok olyan fejlesztési lehetőséget tudnak nyújtani, amelyek egyszerre képesek az egyén, a mikro- és a makroközösség számára hasznot hajtani anyagi és nem anyagi síkon egyaránt, így hathatós segítséget jelenthetnek az elmaradott régiók felzárkóztatásához. A herbáriumokra építhető feldolgozó rendszerek és az ahhoz kapcsolódó kereskedelmi faktorok a makroközösség számára is jótékony hatásúak.

KÖVETKEZTETÉSEK

A herbáriumok, a táplálkozás, a gyógyászat és a mikroregionális terek és az információs kovácsnak tekinthető gazdaságinformatica, szintézisben kezelése nemcsak felbecsülhetetlen anyagi és erkölcsi haszonnal járna, de életminőség javító, közösségfejlesztő hatása

is hatalmas távlatokat nyithatna társadalmi szinten. A herbárium, mint rendező elv köré szerveződő regionális terek önállóságot, létbiztonságot és ezzel kiutat jelenthetnek a jelenlegi kilátástalan gazdasági tendenciákból, valamint javítják az oktatás és a foglalkoztatott-

ság helyzetét. A szorosan kapcsolódó szükséges információs rendszerek visszahatva a mikroregionális terek fejlesztésére generátorai lennének további innovációknak.

IRODALOM

Hodossi S. (2013): Alapvető tudnivalók a funkcionális élelmiszerekről. Agrofórum. 24. 9: 78–80.

Kmeth S. (2013): Herbárium. Gyomai Kner Nyomda Zrt. 4: 20–22.

Kmeth S. (2014): Funkcionális élelmiszerek fejlesztésének lehetőségei. Agrártudományi Közlemények. 60: 41–44.

Nagy J.–Schmidt J.–Jávor A. (2008): A jövő élelmiszerei és az egészség. 81.

Sinóros-Szabó B. (2014): XIV. Nemzetközi Tudományos Napok Publikációi. Károly Róbert Főiskola. 1329.

Vasant L. (1989): Ayurvéda – Az öngyógyítás tudománya. Édesvíz Kiadó. Budapest.